

BUITENKANS

MAGAZINE OVER HET PLATTELAND
VANDAAG EN MORGEN

EEN UITGAVE VAN DE
VLAAMSE LANDMAATSCHAPPIJ
JAARGANG 5 | NUMMER 1 | JUNI 2016

GEBIEDSONTWIKKELING
DOET AVERBODE
HERLEVEN

RUILVERKAVELING
BESTAAT 60 JAAR

GEZOCHT:
LANDBOUWGROND
VOOR BIOBOEREN

HET ZWIN KRIJGT ER
120 HECTARE BIJ

NIEUW INFOPUNT VOOR LANDBOUW- VROUWEN

Barbecue

Liv, het infopunt voor landbouwwrouwen waarover je leest op pag. 4-7, is een héél goede zaak. Maar vrolijk word je niet als je leest dat heel wat Vlaamse boerinnen barre tijden kennen. Meer dan honderd jaar na 'Het gezin Van Paemel' leven te veel Vlaamse landbouwgezinnen op de grens van de armoede. Nochtans zijn ze goed geschoold, gebruiken ze moderne landbouwtechnieken, verzorgen ze trouw hun administratie, zijn ze verbonden met de informatiesnelweg én werken ze keihard. Maar door de aanhoudend lage prijzen van landbouwproducten hebben ze het moeilijk om de eindjes aan elkaar te knopen. Dat is een oncomfortabele waarheid voor ons als consumenten als we straks weer bijeen troepen rond de barbecue.

Toch is er ook veel goed nieuws te melden. Deze Buitenkans toont aan dat steeds meer organisaties in Vlaanderen actie ondernemen om voedselverliezen te verminderen. We geven ze graag een applausje, want met de groeiende wereldbevolking wordt duurzame voedselproductie wereldwijd een almaar grotere uitdaging. We kunnen ons geen massaal voedselverlies meer permitteren.

En zo sluiten Vlaamse plattelandsthema's naadloos aan bij de grote mondiale vraagstukken die om oplossingen vragen. Daarom eindig ik met een leestip voor je zomervakantie, waar ook ter wereld ... In het boek 'Postkapitalisme, een gids voor de toekomst' geeft Paul Mason aan hoe we, met de informatietechnologie als motor, de kans hebben om een meer sociale, rechtvaardige en duurzame globale economie te bouwen. Dat de landbouw en het platteland er wel mogen bij varen!

Karolien Bracke
Hoofdredacteur

COLOFON

BUITENKANS is een magazine over het Vlaamse platteland (sbeleid), uitgegeven door de Vlaamse Landmaatschappij | **Verantwoordelijke uitgever:** Toon Denys, gedelegeerd bestuurder | **Hoofdredactie:** Karolien Bracke | **Redactie, concept en lay-out:** Pantarein Publishing | **Druk:** Artoos Communicatie | **Redactieadres:** Gulden Vlieslaan 72, 1060 Brussel, tel. 02 543 72 00, buitenkans@vlm.be De meningen die derden in dit magazine vertolken, vallen buiten de verantwoordelijkheid van de VLM. | **Copyright beelden:** p. 4-5-6-7: Bart Lasuy, p. 8-9-10: Bart Lasuy, p. 11-12-13: Shutterstock, p. 14-15: VLM & Shutterstock, p. 16-17-18-19: VLM, p. 20-21: Ruraal Netwerk, Boeren en burens, uitgeverij Politeia & Shutterstock, p. 22-23-24-25: Agentschap voor Natuur en Bos & VLM, p. 26-27: biogrondfonds De Landgenoten, p. 28: Inagro, Nico van den Boomen & Annick Muyschondt, Agentschap voor Natuur en Bos.

VLAAMSE
LAND
MAATSCHAPPIJ

COVERFOTO

4
Wat zijn de gevolgen voor mijn pensioen als ik buitenshuis ga werken? Welke regelgeving moet ik volgen als ik toeristen op mijn boerderij wil ontvangen? Met zulke vragen kunnen vrouwen in de landbouw sinds februari terecht bij het Landelijk Infopunt voor Vrouwen (Liv). **p. 4**

REPORTAGE Gebiedsgerichte ontwikkeling aan de Poort van Averbode

8
De plattelandsregio rond de Abdij van Averbode is rijk aan historisch en cultureel erfgoed. Sinds 2004 vormt het gebied de kern van een ambitieus ontwikkelingsproject: "We willen deze unieke plek op de kaart zetten." **p. 8**

Wil je BUITENKANS ook digitaal ontvangen of wil je BUITENKANS enkel nog in je mailbox? Stuur een mailtje naar buitenkans@vlm.be.

16

GRONDBELEID Ruilverkaveling bestaat 60 jaar

Op 25 juni bestaat de ruilverkaveling 60 jaar. Doorheen de jaren veranderde de aanpak en kwamen er nieuwe vormen bij: "Het instrument ruilverkaveling is met de maatschappij mee geëvolueerd", zegt Marnix De Vrieze van het Vlaams departement Leefmilieu, Natuur & Energie. **p. 16**

14

ACTUEEL Nieuwe campagne ondersteunt MAP 5

Het vijfde Vlaams Mestactieplan loopt nog tot 2019, maar volgend jaar plant Europa al een evaluatie. Om de waterkwaliteit in onze waterlopen tijdig te verbeteren, lanceerde de VLM een campagne rond doordacht bemesten. **p. 14**

22

ECOLOGIE Het Zwin krijgt er 120 hectare bij

Het Zwin wordt groter, veiliger en waardevoller. Vlaanderens bekendste natuurreservaat wordt met meer dan de helft uitgebreid: "Met de werkzaamheden gaan we verandering tegen en realiseren we unieke natuur." **p. 22**

Lees BUITENKANS online via www.vlm.be!

Samenleving
Vlaanderen neemt actie tegen voedselverlies **p. 11**
Platteland 2.0
Korte berichten over het wereldwijde platteland in Vlaanderen **p. 20**
Sociaal ondernemen
De Landgenoten koopt landbouwgrond voor bioboeren **p. 26**
Achterklap
Meer bloemetjes, meer bijen! **p. 28**

LANDELIJK INFOPUNT VOOR VROUWEN (LIV) GEEFT
VROUWEN IN DE LANDBOUW JURIDISCH ADVIES

“MAN ZIT OP ZIJN TRACTOR, VROUW TUSSEN AANMANINGEN EN FACTUREN”

Wat zijn de gevolgen voor mijn pensioen als ik buitenshuis ga werken? Welke regelgeving geldt als ik toeristen op mijn boerderij wil ontvangen? Mijn 18-jarige zoon wil tijdelijk werken, hebben we dan nog recht op kinderbijslag? Met zulke vragen kunnen vrouwen in de landbouw sinds februari terecht bij het Landelijk Infopunt voor Vrouwen (Liv). “In veel landbouwbedrijven wordt de vrouw als eerste met financiële problemen geconfronteerd.”

In de landbouwsector zijn 18.000 vrouwen actief, van wie de meerderheid meewerkende echtgenotes. 16 procent is aan de slag als bedrijfshoofd. Een van hen is **Tineke D'Hondt**: “Mijn man Peter en ik werken allebei als landbouwer in hoofdberoep, ik in ons melkveebedrijf Den Hamer, hij in het jongveebedrijf een straat verderop. We zijn een hecht en geolied team: hij verzorgt de koeien, ik steek een handje toe om de kalveren te verzorgen en de stallen op te strooien. Ook het huishouden komt grotendeels op mijn schouders terecht: de zorg voor onze drie zonen, wassen, koken, boodschappen doen. Daarnaast doe ik de administratie: ik doe de post open, betaal de rekeningen ... Ik zie dus ook als eerste de aanmaningen binnenkomen.”

Het verhaal van Tineke klinkt **An Deneffe**, vertrouwenspersoon van het Landelijk Infopunt voor Vrouwen (Liv), vertrouwd in de oren. “In de meeste landbouwbedrijven dragen vrouwen een grote verantwoordelijkheid. De man zit vaak op zijn tractor of tussen de koeien terwijl de vrouw thuis het huishouden, het gezinsbudget en de

bedrijfsadministratie runt. Ze neemt de telefoon op, ontvangt aangetekende brieven en wordt vaak als eerste met financiële problemen geconfronteerd. Maar waar ze voor advies en ondersteuning kunnen aankloppen, dat weten weinig vrouwen.”

Buitenshuis werken

Veel vragen die land- en tuinbouwsters zich stellen, situeren zich op het kruispunt tussen bedrijf en gezin: ze gaan over de combinatie gezin en bedrijf, over vrouwelijk ondernemerschap, over ouderschapsverlof, over werken buitenshuis, over een stukgelopen relatie ...

An Deneffe: “Bij veel bestaande organisaties kunnen vrouwen met dergelijke vragen maar moeilijk terecht. Om die lacune op te vangen hebben de Vlaamse overheid en KVLV-Agra, de vereniging voor vrouwen uit land- en tuinbouwbedrijven, het Landelijk Infopunt voor Vrouwen (Liv) opgericht. Als vertrouwenspersoon van Liv bied ik vrouwen in de land- en tuinbouw een luisterend oor, geef advies rond financiële en juridische vragen en bezorg hen de juiste infor-

matie of verwijs hen door naar de juiste organisatie.”

De landbouwsector verkeert in een crisis; het water staat veel boeren aan de lippen. Ook Tineke en haar man hebben het moeilijk om de eindjes aan elkaar te knopen. “De lage melkprijs, de hoge in-tresten die we als landbouwbedrijf moeten betalen, de volatiele markt, dat alles samen maakte van 2015 een heel zwaar jaar. En er is nog niet meteen verbetering in zicht. Vroeger hadden we ook al eens een slecht jaar, maar het probleem is dat de melkprijzen nu al maanden op een dieptepunt zitten en onze reserves stilaan uitgeput raken. Soms vraag ik me af: waar zijn we mee bezig? Vorige week was ik elke avond tot middernacht in de weer. Iets voor mezelf kopen doe ik al lang niet meer en op reis gaan doen mijn man en ik evenmin. Vijf jaar geleden hebben we grote investeringen gedaan in ons bedrijf: we hebben een nieuwe stal opgetrokken zodat we meer melkkoeien konden houden. Ik weet niet of we dat opnieuw zouden doen als we toen hadden geweten dat er zulke moeilijke tijden op ons afkwamen.”

Failissement

Tineke D'Hondt is lang niet de enige die op zwart zaad zit. "Praten over financiële problemen was in onze sector lang taboe, maar ik hou mijn mond niet meer. Ik vertel open en bloot hoe moeilijk we het hebben om het hoofd boven water te houden. En zodra je zelf open kaart speelt, merk je al gauw dat andere landbouwers met dezelfde problemen kampen. Ik ben regionaal en provinciaal voorzitter van KVLV-Agra en in die rol hoor ik steeds meer schrijnende verhalen over nakende faillissementen." In veel landbouwbedrijven moet de vrouw de financiële zorgen in haar eentje torsen. An Deneffe: "Ik hoor en zie dat elke dag tijdens mijn contacten met land- en tuinbouwsters. Terwijl een open communicatie – met de man des huizes, maar ook met collega-boeren en organisaties zoals Liv – zo belangrijk is om de situatie te keren voor het te laat is."

“ Praten over financiële problemen is voor veel landbouwers taboe ”

Tineke D'Hondt

Koffiepauze

Liv is een waardevol initiatief dat beantwoordt aan een reële behoefte aan informatie en ondersteuning bij land- en tuinbouwsters, vindt Tineke. "Tegelijk is het jammer dat het er nu pas komt. Voor veel landbouwbedrijven is het vijf voor twaalf. Als voorzitter van KVLV-Agra probeer ik de problemen

zoveel mogelijk voor te zijn. Als ik merk dat leden meerdere keren niet opdagen op activiteiten of vergaderingen, is dat vaak omdat er iets niet in de haak is. Ik bel die vrouwen dan op en probeer hen te overhalen om toch te komen. Juist tijdens informele momenten zoals een koffiepauze of onze gezamenlijke fietstochten luchten veel vrouwen hun hart en kan ik hen helpen of doorverwijzen."

Om de eindjes aan elkaar te knopen, kiezen veel vrouwen ervoor om buitenshuis in bijberoep te gaan werken. An Deneffe: "Vrouwen die die stap zetten, beseffen vaak niet dat dat grote gevolgen heeft voor hun sociale rechten: pensioenopbouw, ziekteverzekering ... En dat terwijl ze als meewerkende echtgenote sociaal goed beschermd zijn. Liv geeft die vrouwen advies over hun rechten en bekijkt samen met hen of er geen andere manieren zijn om het tij te keren."

Kapotte rekenmachine

Ook Tineke ging op zoek naar een manier om de gezinsinkomsten aan te dikken: "Sinds 2015 ontvang ik groepen en scholen en laat hen proeven van het leven op de boerderij. Daarnaast maak ik ijs, yoghurt en ijstaarten en verkoop die elke zaterdag in onze hoewwinkel. Dankzij die verbreding hou ik aan het eind van de maand wat over voor mijn zonen. Om hen wat geld toe te stoppen als ze uitgaan, een kapotte rekenmachine te vervangen of een rekening van school te betalen."

Heel wat vragen die An Deneffe van Liv binnenkrijgt, gaan over die verbreding. "De crisis in de landbouw maakt dat landbouwers op zoek gaan naar alternatieve inkomsten. Ze kloppen bij mij aan met vragen over de regelgeving rond boerderijtoerisme, hoeveverkoop, kinderboerderijen ... Jammer genoeg is het voor vrouwen die deeltijds buitenshuis werken heel moeilijk om tegelijk op hun bedrijf nog aan verbreding te doen. De strenge VLIF-reglementering, die nochtans bedoeld was om land- en tuinbouwers te helpen, beperkt de kansen voor ondernemende vrouwen."

Sanctie

Net op die regelgeving heeft Tineke haar tanden al meer dan eens stukgebeten. "Ik heb het gevoel dat de regels continu veranderen. Ik vind het enorm moeilijk om bij te blijven en erover te waken dat we aan alle verplichtingen voldoen. Nu moeten we bijvoorbeeld de allergenen in de melk opvolgen, binnenkort wellicht ook de energiebalans. Voldoe je niet aan de regels, dan krijg je al snel een sanctie opgelegd. Onze koeien en de stal verzorgen in evenwicht met de natuur en de elementen, dat is onze passie. Maar door de overvloed aan regeltjes kom ik soms nauwelijks toe aan het eigenlijke werk op de boerderij." Dergelijke knelpunten of vrouwonvriendelijke praktijken aan het licht brengen is eveneens een taak voor Liv. An Deneffe: "Alleen als we weten wat er leeft en waar het schoentje knelt, kunnen we ijveren voor verandering."

Liv biedt informatie over juridische, financiële en sociale thema's, een overzicht van publicaties en vormingen, verschillende modelbrieven en interessante links. Meer info: www.e-liv.be, Liv@ons.be of 016 24 20 15.

ONTDEK SAMEN MET TINEKE HET BOERDERIJLEVEN.
Kijk op www.pierlepein.be/hamer.html voor alle praktische info.

GEBIEDSGERICHTE ONTWIKKELING AAN DE POORT VAN AVERBODE

“WE BRENGEN HET ABDIJLEVEN DICHTER BIJ DE MENSEN”

Abdijen, kastelen, bossen en een afwisselend landschap: je vindt het allemaal in De Merode. De plattelandsregio rond de Abdij van Averbode is rijk aan historisch en cultureel erfgoed. Sinds 2004 vormt het gebied de kern van een ambitieus ontwikkelingsproject: “We willen deze unieke plek op de kaart zetten.”

Op het binnenplein van de abdij werd een ‘spiegelvijver’ aangelegd.

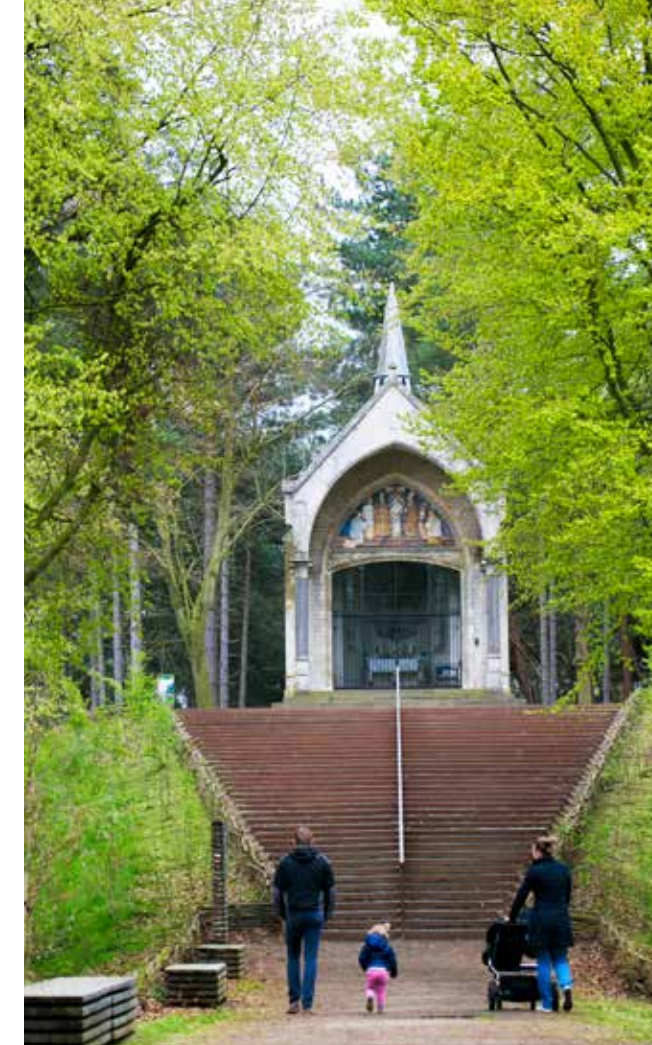

Het plattelandsproject De Merode omvat negen steden en gemeenten in de provincies Limburg, Antwerpen en Vlaams-Brabant. Meer dan 1.500 hectare bossen en landerijen in de streek waren lange tijd eigendom van de adellijke familie De Merode. In 2004 kocht de Vlaamse overheid (via de Vlaamse Landmaatschappij) het gebied aan. Een jaar later werden grote delen van de grond doorverkocht aan verschillende partners: het Agentschap voor Natuur en Bos, de provincie Antwerpen, Kempens Landschap vzw, Natuurpunt, de stad Scherpenheuvel-Zichem, de gemeente Tessenderlo, de gemeente Westerlo en de norbertijnenabdij van Averbode.

Eén gebied

Nog voor de aankoop ondertekenden alle partners het ‘Charter de Merode’, waarin ze zich engageerden om het gebied als één geheel te bewaren, te beheren en te ontwikkelen. “Dat was de start van het regionaal ontwikkelingsproject De Merode”, zegt VLM-projectleider **Hoy-Ming To**. “Kort samengevat willen we binnen het gebied verschillende ‘onthaalpoorten’ uitbouwen. Toeristen en recreanten worden naar de highlights van De Merode geloodst omdat ze er een duidelijke meerwaarde vinden: bezienswaardigheden, ontspanningsmogelijkheden, natuur, stilte, horeca ...”

Dé trekpleister van De Merode is de centraal gelegen Abdij van Averbode. Samen met het omringende natuurgebied vormt ze de Poort van Averbode. “De omgeving van de abdij is een centraal vertrek- en aankomstpunt voor wandelingen, fietsroutes en ruitertochten”, zegt pater **Marc Fierens**. “Die onthaalfunctie proberen wij optimaal te vervullen, zonder de rust in en rond de abdij te verstoren.”

De Kroningsdreef naar de Kroningskapel werd verbreed en opnieuw aangeplant.

Herinrichting

In het kader van het ontwikkelingsproject kreeg de Poort van Averbode de afgelopen jaren een grondige make-over:

- Het **binnenplein van de Abdij van Averbode** werd herinricht, met de Spiegelvijver als belangrijkste attractie. De nieuwe waterpartij is 700 vierkante meter groot maar slechts 30 centimeter diep. Het regenwater weerspiegelt de hemel boven de abdij. De paters openden onlangs ook een heus belevingscentrum.
- De **parking** aan de vroegere drukkerij van Averbode kreeg een grondige facelift, met veel groen, zitbanken, een fietsenstalling en een infobord. De parkeerstrook voor de ingang van de abdij – de zogenaamde ‘Lekdreef’, waar nu de ijsventers staan – wordt vervangen door een onthaalplein.
- Het **fietspad tussen Averbode en Gerhagen** (de Luikerdreef) werd verbreed tot 3 meter. Ook wandelaars en rolstoelen kunnen er terecht. Het fietspad verbindt de Abdij van Averbode met een andere toegangspoort van De Merode, het vernieuwde Bosmuseum in Tessenderlo.
- De **Kroningsdreef** tussen de Abdij van Averbode en de Kroningskapel werd verbreed en opnieuw aangeplant met inheemse beukenbomen. Er kwam ook een trap in cortenstaal om tot bij de kapel te geraken.

Toekomstplannen

Ook de komende maanden en jaren wordt er nog gewerkt in de omgeving van de abdij. Vanaf de Luikerdreef komt er een doorkijk naar het majestueuze gebouw. Daarvoor zal de abdij, in het kader van haar bosbeheerwerken, een populierenbos kappen en op de akker ernaast een nieuw bos aanplanten. In een latere fase wordt ook het Mariapark naast de abdij opnieuw ingericht. Het sluitstuk van de werken wordt de herinrichting van de Abdijsstraat voor de ingang van het gebouw. Daar worden de slordig ogende parkeerplaatsen vervangen door een uitnodigend onthaalplein. De herinrichting van het gebied wordt mede mogelijk gemaakt door de VLM, de gemeenten, de toeristische diensten van de drie provincies, Boerenbond, Onroerend Erfgoed, Rurant, de regionale landschappen, de Merode Ondernemers vzw en diverse lokale verenigingen.

In het nieuwe belevingscentrum kun je abdijbier, brood en kaas proeven.

KAAS EN BIER PROEVEN IN DE ABDIJ

Aan de Abdij van Averbode kun je sinds kort meer eten dan de befaamde ijsjes. In het gloednieuwe belevingscentrum proeven bezoekers van authentiek abdijbier, brood en kaas. "We knopen weer aan bij ons verleden", zegt pater Marc Fierens.

In een ver verleden werd in de Abdij van Averbode al bier gebrouwen. Tijdens de Eerste Wereldoorlog haalden de Duitsers de ketels weg, maar sinds kort nemen de paters norbertijnen de draad weer op. "We zochten al een tijdje een nieuwe bestemming voor de gebouwen van de voormalige drukkerij", zegt pater Marc Fierens. "Uiteindelijk kozen we voor een interactief belevingscentrum. Daar komen een microbrouwerij, een kaasrijperij en een bakhuis."

Vulkanische steen

Net omdat de abdij vroeger al brood, kaas en bier produceerde, doen de paters dat nu opnieuw. Marc Fierens: "In het verleden werden in Averbode twee blonde bieren gebrouwen: een sterkere en een lichtere versie. Bij die traditie knopen we nu weer aan. Voor het zwaardere

bier werken we samen met brouwerij Huyghe. Het lichtere bier brouwen we zelf in de abdij: die brouwerij kunnen bezoekers bekijken. Het bier wordt alleen in de abdij verkocht."

Ook het brood en de kaas doen het goed. "Het Averbode Brood is een volkorenbrood dat wordt gebakken op vulkanische steen uit het Eifel-gebergte. De populaire Averbode Kaas wordt gemaakt door Milcobel, maar alle producten worden hier afgerijpt. In ons belevingscentrum komt ook een nieuwe abdijwinkel en een ruimte om de producten te proeven, met een ruim terras."

Eigentijds

Belevingscentrum? Microbrouwerij? Horen paters niet in een lang gewaad door de kerk te schrijden? "Natuurlijk verwaarlozen we onze geboden niet, maar we staan met twee benen in de maatschappij", lacht Marc Fierens. "Averbode is een actieve abdij waar vandaag 45 paters leven. Onze poort heeft altijd opengestaan, maar met het nieuwe belevingscentrum willen we de drempel nog verder verlagen. We organiseren wandelingen en fietstochten, er komen educatieve programma's voor jongeren en we laten ook een app ontwikkelen waarmee je een deel van de abdij kunt bezoeken. We willen het abdijleven dichterbij de mensen brengen."

ALLE KETENPARTNERS DOEN MEE

VLAANDEREN NEEMT ACTIE TEGEN VOEDSELVERLIES

Vlamingen gooien jaarlijks voor 564 miljoen euro aan voedsel weg. Een actieplan waarbij de hele voedselketen betrokken is, moet de voedselverliezen tegen 2020 met 15 procent verminderen.

In Vlaanderen gaat elk jaar 2 miljoen ton aan voedingsproducten verloren. Dat gebeurt in alle stappen van de voedselketen. In de landbouw bedraagt het totale verlies van voedsel en nevenstromen jaarlijks 425.000 à 700.000 ton. “Met nevenstromen bedoelen we niet-eetbare resten zoals pitten, schillen en beenderen”, zegt **Jan Kielemoes** van het departement Leefmilieu, Natuur en Energie. “Maar ook eetbare voeding gaat verloren. Mislukte oogsten en onvoorzijne diersterfte zorgen voor verliezen. Daarnaast kan een overaanbod ervoor zorgen dat producten niet meer verkocht raken. Landbouwproducten zijn bovendien aan strikte kwaliteitseisen onderworpen. Daardoor komen producten met schoonheidsfoutjes niet zomaar op de markt.”

Gevolgen onderschat

De gevolgen van voedselverlies voor de economie, het milieu en de voedselzekerheid worden vaak onderschat. “Voedselverlies zorgt voor dalende inkomsten in de landbouw-, voedings- en distributiesector. Maar ook de bevolking is de dupe”, zegt Jan Kielemoes. “Met een groeiende wereldbevolking en een veranderend eetpatroon zal de druk

“De productie van al het voedsel dat Vlamingen thuis weggooien, zorgt voor 500.000 ton CO₂-uitstoot”

Jan Kielemoes, LNE

op de voedselzekerheid nog toenemen. Daarom is wereldwijd een sterk beleid rond voedselverlies nodig.” Ook de gevolgen voor het milieu zijn niet gering. “De productie van al het voedsel dat we thuis weggooien, zorgt voor zo’n 500.000 ton CO₂-uitstoot.”

Ketenroadmap

Om het voedselverlies tegen te gaan, lanceerde de Vlaamse regering vorig jaar de ‘Ketenroadmap Voedselverlies 2020’. Dat actieplan wil het voedselverlies in Vlaanderen met 15 procent laten dalen tegen 2020. Ketenpartners Boerenbond, FEVIA Vlaanderen, Comeos Vlaanderen, de Unie Belgische Catering, Horeca Vlaanderen, UNIZO, Buurtsuper.be en het Onderzoeks- en Informatiecentrum van de Verbruikersorganisaties (OIVO) schaalden zich achter het initiatief.

“Sinds de ondertekening in april 2015 werden al heel wat concrete projecten opgestart”, zegt Jan Kielemoes. “Zo tekenden 292 horecazaken een charter tegen voedselverlies. Bij acht voedingsbedrijven werd een materialenscan en een voedselverliesaudit uitgevoerd. Flanders’ FOOD heeft een kortere versie van die audit op hun website gepubliceerd, zodat bedrijven hun eigen performantie kunnen testen. Daarnaast ontstonden initiatieven als de Schenkingsbeurs, een website die vragers en aanbieders van voedseloverschotten met elkaar in contact brengt. We ontwikkelen ook een methodologie om voedselverlies doorheen de keten correct te meten. De eerste resultaten verschijnen in 2017.”

Droogtechnieken

Ook de landbouwsector bekijkt nieuwe mogelijkheden om het voedselverlies te reduceren. In het INNODRY-project onderzoekt het Instituut voor Landbouw en Visserijonderzoek (ILVO) of de ‘dry on water’-techniek, waarbij plantaardige en dierlijke (rest)stromen gedroogd worden, op grote schaal kan worden toegepast. Die techniek vormt een alternatief voor vriesdrogen waarbij de kwaliteit en functionaliteit van producten beter behouden blijven. Aan INNODRY werken tien Vlaamse en Nederlandse bedrijven mee. Flanders’ FOOD coördineert het project.

Naast theoretische onderzoekspistes duiken binnen de landbouwsector ook heel wat concrete initiatieven op. De Landelijke Gilden lanceerden recent een werkgroep voedselverlies en wisselen informatie uit met Vlaco. Ook Boerenbond ondersteunt tal van projecten om burgers te sensibiliseren, zoals een straatbanket met voedseloverschotten in Kortrijk. En KVLV bracht een nieuw kookboek uit dat voedselresten omdoopt tot lekkere gerechten. Bij het brede publiek neemt de aandacht voor het thema toe. Wie meer wil weten, kan een kijkje nemen op de nieuwe website www.voedselverlies.be.

Meer info en tips:
www.voedselverlies.be

ONLINE PLATFORM OM VOEDSELOVERSCHOTTEN TE SCHENKEN

Sinds eind vorig jaar kunnen landbouwers, voedingsbedrijven, supermarkten en andere winkels hun voedseloverschotten makkelijk done- ren aan organisaties die begaan zijn met mensen in armoede. Dat doen ze via de Schenkingsbeurs, een online platform dat schenkers en ontvangers met elkaar in contact brengt.

Meer dan 240.000 Belgen zijn afhankelijk van voedselhulp. Tegelijk gaan in Vlaanderen elk jaar 2 miljoen ton voedingsproducten verloren. Om dat onevenwicht tegen te gaan, werd de Schenkingsbeurs opgericht. Het online platform telt na acht maanden al tientallen schenkers en meer dan 250 goedgekeurde ontvangers van voedseloverschotten. Elke partner ondertekende bij de inschrijving een kwaliteitscharter. Ook supermarktketen **Carrefour** doet mee: “Via de Schenkingsbeurs kunnen we voedingswaren die anders misschien verloren zouden gaan, wegschenken aan mensen die ze nodig hebben.”

Ook voor landbouwbedrijven

Elke maand wordt er in totaal zo’n veertig ton voedsel geschenken. Maar de Schenkingsbeurs zoekt niet alleen bedrijven die op regelmatige basis een bijdrage kunnen leveren. **Etienne Rubens** van Komosie: “Ons platform maakt ook occasionele schenkingen gemakkelijker. Zo kunnen landbouwers via onze tool in vijf muisklikken hun (seizoens)overschotten kwijt. Zelfs niet-geogste gewassen komen in aanmerking. Er is ook een handige kaart waarop je zelf een sociale organisatie in je buurt kunt vinden.”

Gemeenten als facilitator

De Schenkingsbeurs biedt lokale besturen heel wat informatie over de hoeveelheid schenkingen en de voedselhulporganisaties die in hun gemeente actief zijn. “Lokale besturen kunnen zich ook concreet engageren om schenkingen te faciliteren, met begeleiding van Komosie”, weet Etienne Rubens. “Zo stelt Kortrijk een bestelwagen ter beschikking om voedseloverschotten te leveren bij de sociale organisaties.”

Info en inschrijvingen: www.schenkingsbeurs.be

De Schenkingsbeurs is een initiatief van de koepel van milieuondernemers in de sociale economie Komosie vzw, Fédération des Services Sociaux (FdSS) en het informatica-bedrijf Level IT. Het krijgt de steun van talrijke partners zoals de OVAM, NSZ, het Fonds Duurzaam Materialen- en Energiebeheer en de Stad Antwerpen, net als de federale, Vlaamse, Waalse en Brusselse overheid.

EERSTE EVALUATIE MAP 5 NADERT

CAMPAGNE OVERTUIGT LANDBOUWERS OM MESTBEHEER SNEL AAN TE PASSEN

Het vijfde Vlaams Mestactieplan loopt nog tot 2019, maar volgend jaar plant Europa al een eerste evaluatie. “Als we op dat moment willen aantonen dat de waterkwaliteit in de Vlaamse waterlopen is verbeterd, moeten we nu al doordacht en op maat bemesten. Daarom lanceerde de VLM op 21 maart een communicatiecampagne”, zegt Luc Gallopyn, diensthoofd Bedrijfsadvies bij de afdeling Platteland en Mestbeleid.

Sinds de publicatie van de Europese Nitraatrichtlijn in 1991 spannen veel Vlaamse boeren zich in om duurzamer te bemesten. Maar vijf Mestactieplannen later voldoet de waterkwaliteit in de Vlaamse beken en rivieren nog altijd niet aan de norm. Vorig jaar werd in 21 procent van de MAP-meetpunten de Europese grenswaarde van 50 mg nitraat per liter water overschreden. Het jongste Mestactieplan, MAP 5, wil dat cijfer tegen 2018 terugdringen tot 5 procent.

Om die ambitieuze doelstelling te halen, focust MAP 5 nog meer op probleemgebieden en op een aanpak op maat. Gebieden of bedrijven die slecht scoren op het vlak van nitraatresidu's – de zogenaamde focusgebieden en focusbedrijven – krijgen strengere voorwaarden opgelegd.

Superheld

Europa plant een eerste, tussentijdse evaluatie van MAP 5 in de tweede helft van 2017. “Dat wordt voor Vlaanderen een cruciaal moment”, zegt **Luc Gallopyn**. “We zullen moeten aantonen dat de gebieds- en bedrijfsgerichte aanpak in MAP 5 werkt, en dat de waterkwaliteit verbetert. Om dat waar te maken, is het belangrijk dat landbouwers nú actie ondernemen, en niet wachten tot 2017 om hun mestbeheer te optimaliseren. Daarom zijn we in maart gestart met een gerichte

communicatiecampagne. Onder het motto ‘Zeg niet te gauw, ’t steekt niet zo nauw’ spoort superheld MAP-man iedereen aan om solidair te zijn en zijn verantwoordelijkheid te nemen. Alle belanghebbenden trekken mee de kar: de Vlaamse landbouworganisaties, de praktijkcentra, het CVBB, VLM, VMM, ILVO, het departement Landbouw en Visserij en het departement LNE.”

Persoonlijk aanspreken

De campagne loopt via verschillende kanalen: de vakpers, websites van de partners, nieuwsbrieven ... Op de website van MAP-man, www.mapman.be, staan tips en tricks om het beter te doen op het vlak van bemesting en waterkwaliteit.

“Ons belangrijkste instrument is het persoonlijke contact”, vertelt Luc Gallopyn. “Tijdens bedrijfsbezoeken en demo-dagen leggen adviseurs van verschillende organisaties aan de landbouwers uit wat MAP 5 precies inhoudt. Het jongste Mestactieplan roept nog veel vragen op over de ‘aanpak op maat’ die we hanteren. Waarom moeten bedrijven in bepaalde regio's meer inspanningen leveren? Waarom mogen focusbedrijven pas twee weken later mest uitrijden dan hun collega's? Landbouwers die op zulke vragen een helder antwoord krijgen, zijn meer gemotiveerd om mee te werken. We experimenteren ook met getuigenissen door andere landbouwers, omdat boeren sneller advies aannemen van iemand die zelf in de sector staat.”

Heldere boodschappen

Met de nieuwe communicatiecampagne willen de partners het makkelijker maken voor landbouwers om te achterhalen welke inspanningen concreet van hen worden verwacht. “We geven boeren gepaste, bondige en heldere boodschappen op het moment dat die het meest nuttig zijn: vlak voor en tijdens het bemestingsseizoen”, zegt Luc Gallopyn. “We willen het vooral positief aanpakken: niet focussen op wat niet

mag, maar uitleggen hoe het wel kan en oplossingen aanreiken voor problemen. Wat doe je als landbouwer als je mestkelder eind februari vrijwel vol zit? Mest tijdelijk bij een collega of in een verzamelpunt opslaan, kan een oplossing zijn. Lukt dat niet en moet je echt mest uitrijden, doe dat dan bij voorkeur op grasland en niet op akkers.” Mest uitrijden op een akker waar je pas eind april maïs gaat zaaien, doe je beter niet: een groot deel van de stikstof spoelt gedurende die twee maanden uit, waardoor veel voedingsstoffen verdwijnen.

Niet wachten

Het doel van de communicatiecampagne is duidelijk: landbouwers aansporen om nú actie te ondernemen. Luc Gallopyn: “Landbouwers moeten beseffen dat ze niet mogen wachten tot het laatste jaar van MAP 5 om hun mestbeheer aan te passen. Als we na de evaluatie in 2017 een slecht rapport krijgen, kan Europa nog strengere maatregelen opleggen. Maar zover hoeft het zeker niet te komen. Ik ben ervan overtuigd dat er nog veel vooruitgang mogelijk is: door doordacht en op maat te bemesten, op basis van bodemstalen en bemestingsadviezen. Da's een beter vertrekpunt dan jarenlange gewoontes of een buikgevoel. Meten is weten, gissen is missen en gokken is dokken! Als iedereen een inspanning doet, kunnen we ongetwijfeld een positieve golf creëren, met een betere waterkwaliteit tot gevolg.”

“Europa bekijkt al in 2017 of de waterkwaliteit in Vlaanderen verbetert. We moeten nú actie ondernemen”

Luc Gallopyn, VLM

60 JAAR RUILVERKAVELING

LANDBOUWERS, NATUUR EN OMWONENDEN WORDEN ER BETER VAN

In Merksplas werden de afgelopen jaren twee ruilverkavelingsprojecten uitgevoerd. Een derde staat nog in de steigers. “Onze projecten gaan veel verder dan het ruilen van lappen grond”, zeggen burgemeester Frank Wilrycx en VLM-projectleiders Filip Debrabandere en Bert Vueghs. “De nieuwe indeling biedt landbouwers meer rechtszekerheid én creëert meer ruimte voor natuur en recreatie.”

De eerste vraag naar een ruilverkaveling in Merksplas dateert al van de jaren '70. Enkele landbouwers wilden het gebied efficiënter organiseren. “In 1988 startte men met een onderzoek naar het nut van ruilverkaveling in de regio”, zegt **Filip Debrabandere**. “Een coördinatiecommissie splitste de aanvraag op in drie projecten: Merksplas, Zondereigen en Rijkvorsel-Wortel. Merksplas werd in 1998 nuttig verklaard door de minister, Zondereigen in 2002. Voor Rijkvorsel-Wortel loopt het onderzoek nog. Het oorspronkelijke doel werd in de loop der jaren flink uitgebreid: naast het efficiënter inrichten van het landbouwgebied kwamen er ook plannen bij voor natuur- en landschapontwikkeling, erfgoed en recreatie.”

Landbouw en natuur

In een eerste fase werden de projectgebieden grondig bestudeerd: welke landbouwbedrijven liggen er, welke natuur is er, hoe ziet het landschap eruit, wat verwachten de betrokkenen, wat zijn de noden en de knelpunten? Op basis daarvan stelde de VLM voor elk project een ruilverkavelingsplan op.

Merksplas ligt in een gebied waar Europese natuurrichtlijnen gelden. Tegelijk is het een regio met veel actieve land- en tuinbouwers. Het evenwicht tussen landbouw en natuur was dan ook een belangrijk aandachtspunt.

“De ruilverkavelingsplannen moesten twee grote vragen beantwoorden: waar richten we landbouwzones in, en waar komt er natuur?” zegt **Bert Vueghs**. “Uiteindelijk koos de coördinatiecommissie ervoor om de twee grotendeels te scheiden. De belangrijkste natuurgebieden kwamen langs de waterlopen te liggen: de Mark, het Merkske, de Staakheuvelse Loop ... Enkele gronden werden ook afgegraven om nieuwe vennen te creëren. De landbouw- en (glas)tuinbouwzones konden zich iets verderop efficiënter ontwikkelen. De waterhuishouding in het gebied werd verbeterd en om landbouwers een vlotte doorgang te bieden, werden heel wat nieuwe wegen aangelegd. Er kwamen ook nieuwe beplantingen.”

Positieve balans

De vergaande ingrepen maakten in Merksplas heel wat reacties los. “Zowel tijdens het openbaar onderzoek als nadien, bij de concrete kavelruilen, zijn er veel discussies geweest”, zegt burgemeester **Frank Wilrycx**. “Het ruilverkavelingscomité, de VLM en de gemeente hebben die opmerkingen altijd ernstig genomen en compromissen gezocht. Het gaat tenslotte om de bedrijven en de leefomgeving van onze inwoners.”

Vandaag zijn de reacties overwegend positief. Frank Wilrycx: “Als we naar het algemeen belang kijken, staat Merksplas er sinds de ruilverkaveling veel beter voor. De waterafvoer en de wegeninfrastructuur in het buitengebied zijn sterk verbeterd.”

Er is ook waardevolle natuur gecreëerd. Bovendien hebben de nieuwe wegen een groot wandel- en fietsgebied ontsloten. Onze toeristische dienst speelt daar handig op in en stippelt nieuwe routes uit. Sinds de ruilverkaveling zijn er veel meer mogelijkheden voor recreatie, en dat is een grote meerwaarde voor de gemeente.”

Mestafzet

Bij de landbouwers zijn de reacties op de ruilverkaveling verdeeld: sommigen zijn erg tevreden, anderen minder. Een heikel punt is de strenge wetgeving in Vlaanderen, die kavelruil de afgelopen jaren complexer maakte. “Vanaf de jaren '90 moest de VLM bij het opstellen van een ruilverkavelingsplan niet enkel rekening houden met de landbouwwaarde van een perceel, maar ook met de impact van het Mestdecreet”, zegt Filip Debrabandere. “Percelen landbouwgrond worden geruild op basis van punten: wie minder goede grond inruilt voor betere grond, krijgt een kleinere oppervlakte. De opbrengst van die percelen is even groot.”

Maar een landbouwer die mest moet uitrijden, heeft die extra hectaren nodig. Het blijft dus zoeken naar compromissen.”

Vraag naar zekerheid

Voor veel landbouwers is ook rechtszekerheid een belangrijk facet. Ze stemmen toe om grond af te staan voor natuurontwikkeling omdat ze in ruil de zekerheid krijgen dat ze op hun nieuwe locatie nog lange tijd aan landbouw kunnen doen. Bert Vueghs: “Bij het opmaken van de plannen is daar uitgebreid rekening mee gehouden: hoeveel grond is er volgens verschillende richtlijnen nodig voor natuur? En waar kan de landbouw zich met een gerust hart verder ontwikkelen?”

Maar de nieuwe PAS-regelgeving (Programmatische Aanpak Stikstof), die waardevolle natuur extra moet beschermen, dreigt de zaken opnieuw te compliceren. “PAS kijkt niet naar de hoeveelheid natuur- en landbouwgrond, maar naar de stikstof in de lucht”, zegt Bert Vueghs. “Landbouwbedrijven die pas herverkaveld zijn geweest, kunnen nu weer in de problemen komen omdat ze naast een natuurgebied liggen. Dat werkt erg demotiverend. We hopen dat men bij het opstellen van de nieuwe richtlijnen rekening houdt met de inspanningen die de boeren al hebben geleverd.”

HOEVEEL KOST EEN RUIVERKAVELING?

De ruilverkaveling Merksplas (1.879 hectare groot) heeft in totaal **7.424.262 euro** gekost. Dat geld werd besteed aan het verwerven van gronden en aan inrichtingswerken: nieuwe wegen, aangepaste waterlopen, natuurontwikkeling, voorzieningen voor landbouw, recreatie, archeologie, landschap ...

De kosten werden gedragen door vijf partners:

- Het Vlaams gewest: 5.644.910 euro (76 procent)
- De provincie Antwerpen: 143.003 euro
- De gemeente Merksplas: 929.515 euro
- De stad Turnhout: 185.306 euro
- De betrokken eigenaars: 521.528 euro

Bij die bedragen komen nog de kosten van de gronden die verschillende overheden (Agentschap voor Natuur en Bos, gemeenten) hebben verworven naar aanleiding van de herverkaveling.

“RUIVERKAVELING IS GEËVOLUEERD”

Op 25 juni bestaat de ruilverkaveling 60 jaar. Doorheen de jaren veranderde de aanpak en kwamen er nieuwe vormen bij. “Het instrument ruilverkaveling is met de maatschappij mee geëvolueerd”, zegt **Marnix De Vrieze** van het Vlaams departement Leefmilieu, Natuur & Energie.

Een versnipperd agrarisch Vlaanderen efficiënter indelen en inrichten: dat was het oorspronkelijke doel van de ruilverkaveling. Grotere, vlot bereikbare kavels zijn voor landbouwers praktischer om te bewerken. Tussen percelen kwamen verharde wegen en beken werden rechtgetrokken. Elk perceel kreeg ‘punten’ toegerekend op basis van bodemvruchtbaarheid, zodat de geruilde percelen evenwaardig waren voor gebruikers en eigenaars.

“Maar hoewel het resultaat meestal een verbetering was, waren er toch altijd landbouwers die de aanpassingen aan hun vertrouwde omgeving moeilijk konden verteren”, zegt **Marnix De Vrieze**. “Bovendien verzetten milieuorganisaties zich tegen de rechtlijnige ingrepen. Stilaan ontstond een nieuwe, ruimere aanpak. Vandaag is er bij elk ruilverkavelingsproject aandacht voor tal van thema's: landbouw, natuur, recreatie, milieu, mobiliteit ...”

Drie wetten, één nieuw decreet

De traditionele ruilverkaveling (wettelijk omschreven in 1956 en 1970) werd in de jaren '70 uitgebreid met twee alternatieve vormen. Er zijn nu drie mogelijkheden:

- **ruilverkaveling uit kracht van wet** (wet van 22 juli 1970, reeds toegepast op 192.477 hectare);

- **ruilverkaveling uit kracht van wet bij grote infrastructuurwerken**, waarbij de gebruiksrui voorafgaat aan de eigendomsruil (wet van 12 juli 1976, toegepast op 1.343 hectare);
- **ruilverkaveling in der minne** (wet van 10 januari 1978, toegepast op 101 hectare).

In het nieuwe **decreet Landinrichting** van 28 maart 2014 zijn deze drie vormen verzameld. Ook de toepassingsmogelijkheden zijn uitgebreid. De eerste projecten die deze procedure zullen volgen, krijgen stilaan vorm.

Evenwicht zoeken

“Kavelruil in haar huidige vorm past niet alleen in het landbouwbeleid, maar ook in het plattelandsbeleid, het milieu- en natuurbeleid en de ruimtelijke ordening”, zegt **Marnix De Vrieze**. “De vele verwachtingen – van landbouwers, milieuverenigingen, lokale besturen ... - zorgen er wel voor dat projecten moeilijke evenwichtsoefeningen zijn. De stijgende complexiteit, samen met de gedaalde budgetten en het uitgebreide takenpakket van de VLM, laten de duurtijd van projecten oplopen tot 15 jaar en meer. Die termijn weer verkorten is een van onze belangrijkste uitdagingen.”

SAMENWERKING MAAKT HET PLATTELAND STERKER

Eind 2015 lanceerde het Vlaams Programma voor Plattelandsontwikkeling 2014-2020 (PDPO III) een nieuwe maatregel: 'Versterken van de omgevingskwaliteit en vitaliteit van het platteland door samenwerking'. Binnen het kader van die maatregel kunnen projectpromotoren samenwerken rond acht thema's, waaronder erfgoed, armoede, diversificatie van landbouwactiviteiten en klimaatmitigatie & -adaptatie. De VLM staat in voor het algemene beheer. Meer informatie vind je op de website van het Vlaams Ruraal Netwerk en in de PDPO III-brochure.

www.ruraalnetwerk.be

Start jij met een Buurderij?

Via het webplatform Boerenburen.be kunnen consumenten (Buren) rechtstreeks producten kopen bij lokale landbouwers en ambachtelijke verwerkers (Boeren). Eenmaal per week komen de Boeren en Buren samen op een vaste locatie, een Buurderij. Daar geven de Boeren meer uitleg over hun producten. Zo'n Buurderij heeft tal van voordelen: de Buren weten wat ze eten en leren elkaar beter kennen, de Boeren krijgen een eerlijke prijs voor hun producten. Wil jij een Buurderij opstarten en zoek je meer info? Stuur dan een mailtje naar info@rechtvanbijdeboer.be.

www.boerenburen.be

CO-HOUSING STRAKS MOGELIJK IN OUDE BOERDERIJEN

De gemeente Bekkevoort wil co-housing toelaten in oude boerderijen. Niet meer actieve landbouwers kunnen dan een leegstaand bijgebouw verhuren of via een formule van mede-eigendom werken. "Vandaag is die invulling niet mogelijk omdat de meeste panden zich in agrarisch gebied bevinden", zegt schepen van Ruimtelijke Ordening Benny Reviërs. "Daarom willen we een ruimtelijk uitvoeringsplan opstellen dat toelaat om oude boerderijen om te bouwen naar een co-housingproject. We rekenen op subsidiëring voor energiemaatregelen, renovatie en klimaatacties. Zo koppelen we betaalbare startwoningen voor jonge gezinnen aan landingswoningen voor senioren." De provincie Vlaams-Brabant wil het plan als proefproject gebruiken om ervaring op te doen in de materie.

Hoera, open ruimte!

Elke dag verliest Vlaanderen 6 hectare aan open ruimte. De ruimte die overblijft, versnipperd tot kleinere gebieden en verandert van uitzicht. Als we het verstedelijkte Vlaanderen leefbaar willen houden, moeten we onze open ruimte koesteren. Daarom werden tien jaar geleden de eerste stappen gezet naar een volwaardig Vlaams plattelandsbeleid.

Met het boek 'Hoera, open ruimte! Plattelandsbeleid in steden en gemeenten' wil de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG) lokale besturen inspireren om te blijven werken aan de open ruimte van morgen. De publicatie besteedt onder meer aandacht aan het vrijwaren van open ruimte, leefbare dorpen en kwaliteitsvol ondernemerschap.

www.politeia.be en www.vvsg.be

BOOST VOOR NATUUR EN VEILIGHEID IN DE KUSTSTREEK

HET ZWIN KRIJGT ER 120 HECTARE BIJ

Het Zwin wordt groter, veiliger en waardevoller. Vlaanderens bekendste natuurreservaat wordt vanaf dit jaar met meer dan de helft uitgebreid: “Met de werkzaamheden gaan we verzanding tegen en realiseren we unieke natuur.”

Van 213 naar 333 hectare Zwin: dat is goed nieuws voor duizenden natuurliefhebbers, schoolkinderen en recreanten die het populaire natuurgebied komen bezoeken. Maar voor die uitbreiding moet de kostbare landbouwgrond van de Leopold-Willempolder wel wijken. Waarom zo'n ingrijpende maatregel? “De uitbreiding van het Zwin is broodnodig”, vertelt projectleider **Hannah Van Nieuwenhuysse** van het Agentschap voor Natuur en Bos. “Het Zwin dreigt te verzanden. Dat is nefast voor de slikken en schorren die het natuurgebied zo uniek maken. In het verleden hebben Vlaanderen en Nederland al ruimingswerken uitgevoerd en een zandvang ingericht. Maar nu moeten we het structureel aanpakken. Enkel een uitbreiding van het Zwin biedt op lange termijn soelaas.”

Getijdennatuur

Vlaanderen en Nederland spraken daarom samen af dat er 120 hectare bijkomt, waarvan 10 aan Nederlandse kant. De Zwingeul wordt breder en dieper gemaakt. Daardoor krijgt het getij meer vrij spel en is het voortbestaan van de unieke slikken- en schorrenatuur gegarandeerd.

Trekvogels die jaar na jaar in het Zwin neerstrijken om er te broeden, te overwinteren of te eten, krijgen zo hun waardevolle habitat terug.

Maar de strijd tegen verzanding is niet de enige reden voor de uitbreiding.

Hannah Van Nieuwenhuysse: “Nederland en Vlaanderen hebben ook afgesproken dat ze extra getijdennatuur zullen realiseren. Dat staat in het verdrag Ontwikkelingsschets 2010. In Vlaanderen is de uitbreiding van het Zwin bovendien opgenomen in de instandhoudingsdoelstellingen. Dat betekent ruimte voor zeldzame Europese planten- en diersoorten als zeekraal, lamsoor en visdiefje. Voor de vogelsoorten komt er bovendien een nieuw broedvogeleiland.”

Superstorm

De natuurdoelstellingen worden nauwkeurig opgevolgd. “Uit de monitoringresultaten van de afgelopen jaren bleek al dat de geplande uitbreiding het enige juiste antwoord is op het verlies van de natuurwaarden in het gebied”, zegt Hannah Van Nieuwenhuysse. “Maar we willen blijven opvolgen hoe de situatie evolueert. In de toekomst willen we bijvoorbeeld kleine bodemdierpjes nauwkeuriger bestuderen, het voedsel van broedvogels. De studies worden in tandem met onze Nederlandse collega's van de Provincie Zeeland en Stichting Zeeuws Landschap uitgevoerd.”

En er is meer. De uitbreiding van het Zwin maakt de kuststreek niet alleen natuurlijker, maar ook veiliger. “De Internationale Dijk wordt helemaal afgegraven”, zegt Hannah Van Nieuwenhuysse. “Rond het vernieuwde Zwin komt een nieuwe, robuustere dijk: 3,8 kilometer lang, tot 70 meter breed en zeven meter hoog. Die biedt bescherming tegen een superstorm zoals die eens in de vierduizend jaar voorkomt. Zo dragen we met de uitbreiding van het Zwin ook bij aan het Masterplan Kustveiligheid.”

Verzilting tegengaan

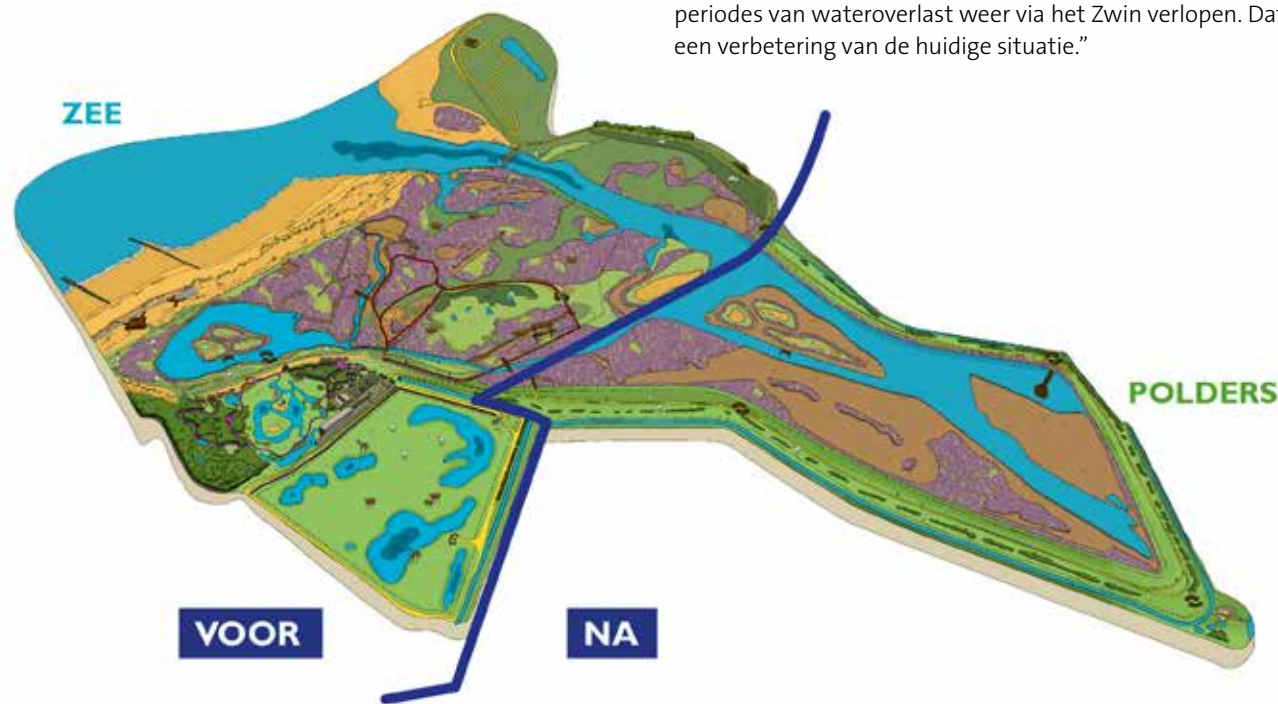
De uitbreiding van het Zwin is een complex project dat landsgrenzen overschrijdt en wordt opgevolgd door de Vlaams-Nederlandse Scheldec commissie. De trekkende krachten zijn het Agentschap Maritieme Dienstverlening en Kust van het Departement voor Mobiliteit en Openbare Werken, het Agentschap voor Natuur en Bos, de Vlaamse Milieumaatschappij, de Provincie Zeeland en de Oostkustpolder. Maar daarnaast werken er nog heel wat andere partners mee aan het project: de Vlaamse Landmaatschappij, de gemeente Knokke-Heist, de Provincie West-Vlaanderen, het Zeeuwse Landschap, de gemeente Sluis, Rijkswaterstaat, Waterschap Scheldestromen en het Nederlandse ministerie van Economische Zaken.

Samen tekenden ze de maatregelen uit en zochten ze naar oplossingen voor problemen die konden opduiken. Hannah Van Nieuwenhuysse: “Er bestaat bijvoorbeeld een risico op verzilting. Door de geul verder landinwaarts te trekken, zou het zoute zeewater sneller in contact kunnen komen met akkerlanden en drinkwater voor vee. Die problematiek is gekend in de kuststreek. Daarom hebben we beslist om het risico op verzilting proactief tegen te gaan.

In de eerste plaats zullen we een zoutwatergracht graven parallel aan de zeedijk, met een waterpeil dat lager ligt dan de omgeving. Het zoute water dat daarin terecht komt wordt met een pompgemaal terug naar zee gepompt. Daarnaast graven we nog een zoetwatergracht, met een waterpeil dat hoger ligt dan de omgeving. Die wordt voortdurend aangevuld met zoet water uit de polderwaterlopen.”

“Maar er is meer: om overstromingsschade en droogte te voorkomen, willen we ook de waterhuishouding in de polder verbeteren. Dat hebben we met alle partners vastgelegd in een raamakkoord. De uitvoering gebeurt via het landinrichtingsproject Zwinpolders, dat op 22 april door de Vlaamse Regering werd goedgekeurd. Dankzij het landinrichtingsproject zal de afwatering van zoet water uit de Zwinnevaart-Isabellavaart in periodes van wateroverlast weer via het Zwin verlopen. Dat is een verbetering van de huidige situatie.”

“NIEMAND ONTEIGEND DANKZIJ GRONDENBANK”

Voor de uitbreiding van het Zwin gaat 120 hectare landbouwgrond op de schop. Toch werd geen enkele boer onteigend. Dankzij haar Grondenbank zorgde de Vlaamse Landmaatschappij voor een oplossing op maat voor elke betrokken landbouwer.

Wim Van Isacker, projectleider bij de VLM: “We hebben een grondenbankovereenkomst gesloten met het Agentschap voor Natuur en Bos en het Agentschap Maritieme Dienstverlening. Zo’n overeenkomst heeft twee voordelen: ze geeft ons de mogelijkheid om gronden aan te kopen, maar we kunnen landbouwers ook aanbieden om gronden te ruilen. Wie zijn bedrijf wil voortzetten, is meestal geïnteresseerd in de tweede optie.”

De VLM ruilde uiteindelijk 40 hectare en zocht waar nodig naar oplossingen op maat. “De grootste eigenaar in het gebied was de Oostkustpolder. Die verpachtte gronden aan landbouwers uit de streek”, zegt Wim Van Isacker. “Toen we met de landbouwers aan tafel gingen zitten, bleek dat de meesten nog een tweetal jaren aan de slag wilden blijven in het gebied. Dat hebben we mogelijk gemaakt. De gronden zijn intussen eigendom van de Vlaamse overheid, maar de landbouwers hebben wel de garantie dat ze de velden kunnen blijven benutten tot ze noodzakelijk zijn voor de uitvoering van de werken. Dat wordt wellicht eind 2017. We hebben iedereen een oplossing op maat aangereikt. Daardoor moest ook niemand onteigend worden.”

Met de werken in het Zwin zelf beginnen we in de eerste helft van augustus, als het broedseizoen is afgelopen.”

Als alles volgens plan verloopt, kunnen bezoekers het nieuwe Zwin vanaf 2019 komen ontdekken. “Bij de inrichting hebben we ook aan recreanten gedacht: over de nieuwe dijk en in het Zwin komen zes kilometer fiets- en wandelpaden. Bezoekers kunnen de natuurpracht in zich opnemen op tien uitkijpunten langs de Zwinvlakte. Die verbinden de twee vernieuwde bezoekerscentra: één in België en één in Nederland. Het vernieuwde Zwin Natuur Park in Knokke-Heist opent al begin juni de deuren.” Wie zich verder wil informeren over de veranderingen in het Zwin, kan terecht op de website www.zwininverandering.eu of kan een bezoekje brengen aan de pop-up tentoonstelling in Knokke-Heist. Die is nog tot de zomer te bezichtigen in de toeristische dienst aan de Zeedijk.

Paradijs voor recreanten

De werken aan het Zwin zijn in maart van start gegaan. Hannah Van Nieuwenhuysse: “Op dit moment wordt de teelaarde in de Leopold-Willempolder afgegraven en de werfinrichting aangelegd. Daarna begint de aanleg van de nieuwe dijk.

DE LANDGENOTEN KOOPT LANDBOUWGROND VOOR BIOBOEREN

Beeld je even in: je trekt je laarzen aan, wandelt naar de boer om de hoek en gaat zelf wat biologisch geteelde wortelen oogsten. Een leuk idee? Steeds meer mensen staan open voor nieuwe, duurzame landbouwvormen. Maar voor kandidaat-bioboeren vormt de hoge prijs van landbouwgrond een belemmering om een bedrijf op te starten. Het biogrondfonds De Landgenoten beheert gronden of koopt ze aan en verhuurt ze aan bioboeren: “We willen duurzame landbouw stimuleren.”

Groenten en fruit telen op biologische wijze vraagt een andere aanpak dan de klassieke landbouw. In plaats van zijn gewassen te voeden, stimuleert een bioboer de bodem, want daaruit halen planten alles wat ze nodig hebben. Op een biologische akker vind je niet alleen landbouwgewassen, maar ook klaver en andere planten die de bodem verrijken. Chemische gewasbeschermingsmiddelen worden vervangen door natuurlijke alternatieven. Voor een bioboer begint alles bij een gezonde, vruchtbare bodem. En daar knelt het schoentje, want goede landbouwgrond is duur.

Korte keten

“Het hoge startkapitaal dat nodig is om grond te kopen, schrikt veel kandi-

daat-bioboeren af. Daar willen we met het biogrondfonds De Landgenoten iets aan doen”, vertelt medewerkster **Adje Van Oekelen**. “Door financiële middelen samen te brengen – via aandelen, schenkingen en legaten – kunnen wij grond aankopen. Die laten we beheren als biologische landbouwgrond, liefst vele generaties lang. De zekerheid dat ze over grond beschikken, geeft bioboeren de kans om een duurzaam en agro-ecologisch bedrijf uit te bouwen.”

De Landgenoten spoort bioboeren aan om hun producten in de omgeving van het bedrijf te verkopen. Adje Van Oekelen: “Zo’n korte keten is beter voor het milieu, omdat er minder vervoer en opslag nodig is. De steun van de omringende gemeen-

schap geeft een boer ook meer slagkracht. Stopt iemand ermee, dan geeft hij zijn bedrijf door aan een andere bioboer. Zo gaat de opgebouwde bodemvruchtbaarheid niet verloren. En zo blijft de boerderij groeien in een bloeiend sociaal netwerk.”

Hoe werkt het?

De Landgenoten bestaat uit een coöperatie, die aandelen verkoopt, en een stichting, die schenkingen en legaten ontvangt. Samen verzamelen ze financiële middelen om gronden aan te kopen. Als dat gebeurd is, verleent De Landgenoten betaalbare en duurzame gebruiksrechten aan gecertificeerde biologische landbouwbedrijven. De coöperatie werkt daarnaast ook samen met grondeigenaars

en lokale overheden die hun gronden via erfpacht een duurzame bestemming willen geven.

De coöperatie werd in april 2014 opgericht door een netwerk van middenveldorganisaties: BioForum Vlaanderen, Bond Beter Leefmilieu, CSA Netwerk, De Kollebloem, De Wassende Maan, FIAN Belgium, Hefboom, Land-in-zicht, Landwijzer, Natuurpunt, Oxfam Solidariteit, Terre de Liens, Terre-en-vue, Velt, Voedselteams, Wervel en Widar. De stichting werd eind oktober 2014 opgericht.

In 2015 bekroonde Stichting Leuven.Inc De Landgenoten als rolmodel voor sociaal ondernemerschap. Het biogrondfonds kreeg in de Social Innovation Competition 2015 ook een nominatie als een van de tien beste sociale innovatoren in Europa.

Meer info:
www.delandgenoten.be

“De grondprijs schrikte me af om boer te worden.”

CSA-boer Brecht Goussey

Als kleine jongen kwam Brecht Goussey al vaak op het akkerbouwbedrijf van zijn burens. Later werd hij maatschappelijk werker, maar de landbouwmicrobe liet hem niet los. Vandaag maakt Brecht dankzij De Landgenoten zijn droom waar: een eigen landbouwbedrijf.

Op groenteboerderij Enterra in Heverlee teelt Brecht Goussey biologische groenten. De verkoop gebeurt via CSA (community supported agriculture) met zelfoogst: deelnemers betalen een bijdrage en komen zelf hun verse groenten oogsten. De 1,54 hectare grote akker wordt eerstdaags aangekocht door het biogrondfonds De Landgenoten. Brecht teelt er nu al groenten voor 320 mensen.

Kinderdroom

“Als kind droomde ik al van een eigen landbouwbedrijf”, vertelt Brecht Goussey. “Maar ik kreeg zo vaak te horen

hoe zwaar de investeringen in grond en machines zouden zijn, dat ik die droom weer opborg.” Na zijn studies sociaal werk en filosofie ging Brecht aan de slag als maatschappelijk werker. “Maar ik bleef elke kans aangrijpen om op een boerderij te komen”, lacht hij. “In 2014 hakte ik de knoop door: ik wilde echt gaan boeren. Bij Landwijzer volgde ik een leertraject voor biologische landbouw. Nog tijdens mijn opleiding startte ik met mijn groentebedrijf Enterra.”

“Toen mijn seizoenscontract ten einde liep, had ik nieuwe grond nodig. Die gaat De Landgenoten voor mij kopen, samen met heel wat schenkers en investeerders die mij persoonlijk kennen. In tussentijd mag ik hier verder boeren. Ik heb met De Landgenoten een overeenkomst om op de grond biologische groenten te telen. Als ik er ooit mee zou stoppen, zorgt De Landgenoten ervoor dat er op het veld een nieuwe bioboer komt.”

Toekomst

Op termijn wil Brecht zijn project nog uitbreiden. “Samen met Tom Troonbeeckx van Het Open Veld, waar ik mijn stage deed, droom ik van een groot gemengd landbouwbedrijf: Het Grote Open Veld. Daar horen groenten, fruitbomen, granen, aardappelen en bloemen thuis, maar ook koeien en schapen die met hun mest voor een vruchtbare bodem zorgen. Zo sluiten we de kringloop.”

MEER BLOEMETJES? MEER BIJEN!

Insecten die voedsel halen uit planten, zorgen ondertussen voor de bestuiving. Dat is belangrijk voor de land- en tuinbouw én voor de biodiversiteit. Maar de jongste jaren hebben bijen en andere bestuivers het moeilijk. Hoe houden we onze bijen gezond?

Ziektes en voedseltekort doen het aantal bijen in Vlaanderen dalen. Dat kan leiden tot misoogsten, financiële verliezen en een slecht leefklimaat. “Door meer bloemdragende planten en bomen aan te planten, geven we bestuivers een uitgebreid voedselaanbod. Zo zijn ze beter bestand tegen bacteriën, virussen, schimmels en parasieten”, zegt imker en Mestbank-medewerkster **Annick Muyshondt**. “Daarnaast mogen we ook de nestgelegenheid niet vergeten. De meeste bestuivers leven onder de grond, in lege plantenstengels of in holtes in de muur.”

DE VLM WERKT MEE

Om de bijen te helpen, biedt de VLM landbouwers een beheerovereenkomst ‘bloemenstroken’ aan. “Wie zo’n overeenkomst afsluit, engageert zich om bloemenstroken voor bestuivende insecten aan te leggen en te onderhouden”, zegt **Dirk Awouters**, imker en deskundige beheerovereenkomsten. “Drie types bloemenstroken zijn mogelijk: een mengsel van eenjarige bloemen, een klavermengsel en een mix van meerjarige grassen en kruiden. Zo’n bloemenstrook verhoogt het voedselaanbod voor bijen, waardoor hun overlevingskansen stijgen. Omdat de stroken niet volledig gemaaid worden, geven ze solitaire bijen ook extra nestgelegenheid.”

